

ЎЗБЕКИСТОНДА НИКОХДАН ОЛДИН ТИББИЙ КЎРИК: МАВЖУД МУАММОЛАР ВА ЕЧИМЛАР

Одилова Б.Т.
Абдураимова Ш.А.

“Оила ва гендер” илмий-тадқиқот институти лойиҳа илмий ходимлари
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14265254>

Аннотация. Ушбу мақола Ўзбекистонда никоҳдан олдин тиббий кўрикнинг аҳамияти, мавжуд муаммолар ва уларнинг ечимларини чуқурроқ таҳлил қилишга бағишланади. Шунингдек, оилавий муносабатларни мустаҳкамлаш ва келажакда соғлом авлодни таъминлаш бўйича тавсиялар ҳам тақдим этилади. Жамиятнинг турли қатламлари ўртасида тиббий маданиятни ривожлантириш ва тиббий кўрикни янада самарали ташкил этиш йўллари кўриб чиқилади.

Калит сўзлар. Никоҳдан олдин тиббий кўрик, саломатлик ҳолатини баҳолаш, генетик касалликларнинг олдини олиш, ЖСБИ текшируви, тиббий кўрик қонунчилиги, қон гуруҳи мослиги, тиббий хизмат сифати, соғлом авлод, хабардорлик даражаси, тиббий кўрик нархи.

Аннотация: Данная статья посвящена более глубокому анализу значения медицинского осмотра перед вступлением в брак, существующих проблем и путей их решения в Узбекистане. Также даются рекомендации по укреплению семейных отношений и обеспечению здорового будущего поколения. Рассмотрены пути развития медицинской культуры среди различных слоев общества и более эффективной организации медицинского осмотра.

Ключевые слова. Добрачное медицинское обследование, оценка здоровья, профилактика генетических заболеваний, скрининг ЗППП, законодательство о медицинском обследовании, совместимость групп крови, качество медицинской помощи, здоровое поколение, уровень осведомленности, стоимость медицинского обследования.

Abstract. This article is devoted to a deeper analysis of the importance of premarital medical examination in Uzbekistan, existing problems and their solutions. It also provides recommendations for strengthening family relationships and ensuring a healthy generation in the future. Ways to develop medical culture among different segments of society and organize medical examinations more effectively are considered.

Keywords: Premarital medical examination, health assessment, prevention of genetic diseases, STI screening, medical examination legislation, blood group compatibility, quality of medical services, healthy generation, level of awareness, cost of medical examination.

Кириш

Никоҳдан олдин тиббий кўрик замонавий жамиятда оилавий ҳаётнинг соғлом ва мустаҳкам асосларини яратишда энг муҳим қадамлардан бири ҳисобланади. Ўзбекистонда мазкур жараённинг қонунчилик асослари яратилган бўлиб, унинг асосий мақсади жуфтликлар ўртасидаги саломатлик ҳолатини баҳолаш ва келажакда соғлом авлодни таъминлашга қаратилган. Бу тизим жамият аъзолари ўртасида тиббий маданиятни ошириш, касалликларнинг олдини олиш, шунингдек, оилавий

муносабатларда жисмоний ва руҳий омилларнинг аҳамиятини таъкидлашда муҳим ўрин тутди¹.

Бугунги кунда никоҳдан олдин тиббий кўрик қонунчилик меъёрлари асосида амалга оширилиб, унинг асосий вазифалари қуйидагиларни ўз ичига олади:

- Жуфтликлар ўртасида генетик касалликларни аниқлаш ва уларнинг олдини олиш;
- ЖСБИ (жинсий йўл билан юқадиган инфекциялар) ва бошқа юқумли касалликларни текшириш;
- Қон гуруҳи ва резус фактор мослигини баҳолаш;
- Жуфтликларнинг жисмоний ва руҳий ҳолатини баҳолаш орқали соғлом оила асосларини яратиш².

Мазкур кўрик нафақат жуфтликларнинг соғлигига, балки жамиятдаги умумий тиббий маданиятга ҳам ижобий таъсир кўрсатади. Бу жараён орқали саломатлик билан боғлиқ муаммоларни олдиндан аниқлаш ва уларни бартараф этиш имконияти яратилади. Бу эса келажакдаги авлод соғлигини сақлаш ва уларнинг юқумли ёки генетик касалликлардан холи бўлишини таъминлашда муҳим аҳамиятга эга.

Шу билан бирга, Ўзбекистонда никоҳдан олдин тиббий кўрик тизимида баъзи муаммолар ҳам мавжуд. Масалан, айрим ҳолатларда аҳолининг хабардорлик даражаси паст бўлиши, тиббий кўрикнинг иқтисодий жиҳатлари ва қонунчиликдаги камчиликлар унинг самарадорлигини чеклаб қўйиши мумкин. Қишлоқ ҳудудларида тиббий инфратузилманинг етарли даражада ривожланмагани, хусусан, юқори малакали мутахассислар ва замонавий диагностика ускуналарининг йўқлиги кўрик жараёнининг сифатини пасайтиради.

АСОСИЙ ҚИСМ

Никоҳдан олдин тиббий кўрикнинг аҳамияти ва мақсадлари

Никоҳдан олдин тиббий кўрик жуфтликларнинг саломатлиги ҳақида тўлиқ маълумот олишга, шунингдек, келажакда соғлом оила қуриш учун зарур шароитларни яратишга ёрдам беради. Бу жараён орқали саломатлик билан боғлиқ кўплаб муаммоларни олдиндан аниқлаш ва уларни бартараф этиш мумкин. Жумладан, жуфтликлардаги саломатлик ҳолатини баҳолаш, қон гуруҳи ва резус фактор мослигини аниқлаш, шунингдек, ЖСБИ (жинсий йўл билан юқадиган инфекциялар) каби касалликларни текшириш тиббий кўрикнинг асосий вазифалари ҳисобланади. Генетик касалликларни аниқлаш ва уларнинг олдини олиш ҳам тиббий кўрикнинг муҳим мақсадларидан бири бўлиб, бу нафақат жуфтликлар соғлиги, балки келажакдаги авлод учун ҳам муҳимдир³.

Тиббий кўрик шунингдек, келажакда авлод саломатлигига салбий таъсир кўрсатиши мумкин бўлган омилларни олдиндан аниқлаб, уларни бартараф этиш имконини беради. Масалан, касалликларнинг эрта босқичда аниқланиши, уларни даволаш учун зарур чоралар кўриш имконини яратади. Шу орқали соғлом оила қуриш ва мустаҳкам оилавий муносабатларни шакллантиришга асос солинади⁴.

¹ <https://lex.uz/docs/245890>

² <https://lex.uz/docs/5341939>

³ <https://lex.uz/docs/5100699>

⁴ <https://lex.uz/docs/5411129>

Мавжуд муаммолар

Бироқ, никоҳдан олдин тиббий кўрик тизимида бир қатор муаммолар ҳам мавжуд. Биринчи навбатда, аҳолининг хабардорлик даражаси паст эканлиги алоҳида эътиборни талаб этади. Кўпгина жуфтликлар тиббий кўрикнинг аҳамиятини тўлиқ англаб етмаганлари сабабли ундан фойдаланишга интилишмайди. Бу айниқса қишлоқ жойларида яққол намоён бўлади. Бундан ташқари, тиббий кўрикнинг нархи баъзи ҳолатларда юқори бўлиши сабабли, иқтисодий жиҳатдан имконияти чекланган оилалар учун бу жараён мураккаб бўлиб қолади⁵.

Қонунчилик нуқтаи назаридан ҳам айрим камчиликлар кузатилади. Ҳозирги кунда Ўзбекистонда никоҳдан олдин тиббий кўриқдан ўтиш мажбурий эмас. Бу эса кўпчиликнинг бепарволигини келтириб чиқаради. Шунингдек, қишлоқ ҳудудларида тиббий хизматлар сифати паст даражада экани ҳам ушбу жараённинг самарадорлигига салбий таъсир кўрсатади. Тиббий кўрик натижалари махфийлигини таъминлашга оид хавотирлар эса жуфтликлар ўртасидаги ишончсизликни келтириб чиқариши мумкин.

Ечимлар ва чоралар

Никоҳдан олдин тиббий кўрикнинг самарадорлигини ошириш учун бир қатор чора-тадбирларни амалга ошириш зарур. Энг аввало, аҳоли ўртасида хабардорлик даражасини ошириш учун ОАВ, ижтимоий тармоқлар ва таълим муассасалари орқали кенг тарғибот ишларини олиб бориш лозим. Шунингдек, тиббий кўрик нархини камайтириш ёки уни давлат томонидан молиялаштириш орқали иқтисодий қийинчиликларни енгиб ўтиш мумкин⁶.

Қонунчиликни такомиллаштириш ва никоҳдан олдин тиббий кўрикни мажбурий қилиш ушбу жараённинг амалий аҳамиятини оширади. Қишлоқ ҳудудларида тиббий хизматлар сифатини яхшилаш, замонавий диагностика ускуналарини жорий қилиш ва юқори малакали мутахассислар билан таъминлаш каби чоралар кўрилса, кўрик натижалари янада самарали бўлади. Шунингдек, натижалар махфийлигини таъминлаш учун қатъий қоидалар ишлаб чиқиш ва замонавий ахборот технологияларидан фойдаланиш ҳам зарур. Бундай ёндашув орқали никоҳдан олдин тиббий кўрикнинг аҳамияти ва самарадорлигини ошириш мумкин.

Таклиф ва тавсиялар

1. Ахборот кампаниялари орқали тиббий кўрикнинг аҳамиятини тушунтириш.
2. Давлат томонидан тиббий кўрикни бепул ўтказиш имкониятларини кўриб чиқиш.
3. Барча ҳудудларда тиббий марказлар ташкил қилиш ва сифатли хизмат кўрсатишни таъминлаш.
4. Генетик маслаҳат беришни кўрик жараёнига киритиш.
5. Қонунчиликда кўриқдан ўтишни никоҳ учун зарур шарт сифатида белгилаш.
6. Махфийликни кафолатлайдиган замонавий ахборот тизимларини жорий қилиш.
7. Қишлоқ жойларида кўрик жараёнини энгиллаштириш учун мобил тиббий марказлар ташкил этиш.
8. Натижалар асосида келажакдаги оила соғломлигини таъминлаш бўйича маслаҳат хизматларини кўрсатиш.

⁵ <https://lex.uz/docs/5100699>

⁶ <https://lex.uz/uz/docs/4127311>

ХУЛОСА

Ўзбекистонда никоҳдан олдин тиббий кўрик тизими оилавий ҳаётнинг мустақкам асосларини яратиш ва соғлом авлодни таъминлашда муҳим ўрин тутди. Бу жараён орқали жуфтликлардаги саломатлик ҳолатини баҳолаш, генетик ва юқумли касалликларни аниқлаш ҳамда уларнинг олдини олиш имконияти яратилади. Шунингдек, келажакдаги авлоднинг соғлом ривожланиши учун салбий омилларни бартараф этишда тиббий кўрикнинг аҳамияти каттадир.

Бироқ, ушбу тизимнинг самарадорлигини ошириш учун мавжуд муаммоларга ечим топиш талаб этилади. Айниқса, аҳоли ўртасида тиббий кўрикнинг аҳамияти ҳақида хабардорликни ошириш, қонунчиликни такомиллаштириш, молиявий қийинчиликларни енгиб ўтиш ҳамда қишлоқ жойларида тиббий хизматларни сифатли ва қўллаб-қувватловчи инфратузилмаларни ривожлантириш зарур. Бу чора-тадбирлар фуқаролар саломатлигини таъминлаш ва соғлом жамият қуришга хизмат қилади.

References:

1. Ўзбекистон Республикаси “Оила кодекси” (сўнгги ўзгартиришлар билан), 2024.
2. Ўзбекистон Соғлиқни сақлаш вазирлиги. Никоҳдан олдин тиббий кўрик тўғрисидаги маълумотлар. Тошкент: Соғлиқни сақлаш вазирлиги нашри, 2023.
3. Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти (ЖССТ). “Глобал тиббий кўрик амалиётлари бўйича йиллик ҳисобот”, 2023 йил.
4. Жаҳон банки. Ўзбекистонда тиббий хизматларни такомиллаштиришга доир таҳлилий ҳисобот. Вашингтон: Жаҳон банки нашри, 2022.
5. “Никоҳ ва саломатлик: мутахассислар тавсиялари”. Тиббий экспертлар томонидан тайёрланган маълумотнома. Тошкент, 2023.
6. Салимова, Д. “Никоҳдан олдин тиббий кўрикнинг ижтимоий аҳамияти”. *Ўзбекистон тиббиёти ва жамияти* журнали, 2023 йил, 7-сон, 45-49-бетлар.
7. Ҳасанова, М. “Ўзбекистонда тиббий кўрик тизимидаги қонунчилик асослари”. *Қонунчилик амалиёти ва таҳлили* журнали, 2023 йил, 3-сон, 21-25-бетлар.
8. BBC Uzbek. “Ўзбекистонда никоҳдан олдин тиббий кўрик: мажбурий ёки ихтиёрий?”. Интернет нашри, 2023 йил.
9. WHO Europe. “Pre-marital health checkups: A regional analysis”. Европа ҳудудидаги мамлакатлар учун тавсиялар. Копенгаген, 2022 йил.
10. Камолов, Ш. “Тиббий маданият ва никоҳ муносабатлари”. *Жамият ва тиббиёт* журнали, 2024 йил, 2-сон, 11-16-бетлар.
11. Abduramanov X.X. (2022). Changes of reproductive behavior of women of fertile age in Uzbekistan and factors of modern fertility increase. *Russian Journal of Agricultural and SocioEconomic Sciences*. №12 (132). P.3-7. DOI:10.18551/rjoas.2022-12.01
12. Xamid Abduramanov. Increasing the efficiency of regulating demographic processes in the republic of Uzbekistan. DOI:10.48047/IJEMR/V09/I11/05
13. Abduramanov H.H., Honturayev B.B. Ways to eliminate problems with early marriage and premature birth. *RJOAS*, 5(125). pp. 187-192. DOI: 10.18551/rjoas.2022-05.21.

14. Абдураманов Х. Ўзбекистон республикасида демографик ривожланишнинг кўп омилли таҳлили ва истиқбол кўрсаткичлари //Иқтисодиёт ва таълим. –2020. – Т. 1. – №. 2. – С. 137-142.
15. Абдураманов, Х. (2020). Многофакторный анализ и перспективы демографического развития в Республике Узбекистан. Экономика И Образование, 1(2), 137–142.
16. Абдурахманова Г.Қ., Абдураманов Х.Х. Ижтимоий сохалар ва инсон тараққиёти //Т.: Фан ва технология Т. – 2018. – Т. 312.
17. Абдурахмонов ҚХ А. Х. Х. Демография //Ўқув қўлланма–Т.: Ношир. – 2011. – Т. 200.
18. Abduramanov H. H., Honturayev B. B. Ways to eliminate problems with early marriage and premature birth.
19. Abduramanov K. K., Ibragimov L. Z. Regional characteristics of demographic development in the republic of uzbekistan //SEA: Practical Application of Science. – 2015. – Т. 3. – №. 1.
20. Khomitov K. Z., Rustamov J. I. USING THE EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES IN FAMILY PLANNING AND BIRTH CONTROL //Oriental Journal of Social Sciences. – 2023. – Т. 3. – №. 05. – С. 34-46.
21. Jakhongir, Rustamov. "Causes of early marriages and early births and their consequences. Open access repository, 4 (03), 99–104." 2023,
22. Рустамов Ж. ОТАЛИК ИЖТИМОЙ И ИНСТИТУТ СИФАТИДА //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 8. – С. 109-113.
23. Xudaybergenovich A. X., Ikrom o'g'li R. J. OLIY O 'QUV YURTI TALABALARIDA NIKOHGACHA BO 'LGAN XULQ-ATVOR VA OILA QURISHNING O 'ZIGA XOSLIGI //TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2024. – Т. 4. – №. 5. – С. 170-176.
24. Jakhongir R. CAUSES OF EARLY MARRIAGES AND EARLY BIRTHS AND THEIR CONSEQUENCES //Open Access Repository. – 2023. – Т. 4. – №. 03. – С. 99-104.
25. Rustamov J. I. VOYAGA YETMAGANLAR O 'RTASIDA ERTA NIKOHLARNING OLDINI OLISH BO 'YICHA XORIJ TAJRIBALARI //Current approaches and new research in modern sciences. – 2024. – Т. 3. – №. 3. – С. 18-26.